

Жукова В. І.,

аспірант кафедри кримінального процесу

Національної академії внутрішніх справ;

детектив

Національного антикорупційного бюро України

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДЕТЕКТИВІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ ІЗ НАЦІОНАЛЬНИМ АГЕНТСТВОМ З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Взаємодія детективів Національного антикорупційного бюро України (далі – Національне бюро) із органом, що забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику (далі – НАЗК), посідає важливе місце під час досудового розслідування підслідних кримінальних правопорушень, особливо що стосується неподання декларацій, декларування недостовірної інформації та незаконного збагачення. Вона здійснюється переважно у формі обміну інформацією, а також шляхом безпосереднього доступу детективів до інформаційних систем НАЗК.

Так, НАЗК відповідно до покладених на нього повноважень здійснює серед іншого контроль та перевірку декларацій суб'єктів декларування, проведення моніторингу способу їх життя, перевірку дотримання законодавства з питань захисту викривачів [1]. З метою запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, віднесеним до підслідності Національного бюро, НАЗК зобов'язане: передавати Національному бюро одержувані при здійсненні контрольних функцій і аналізі інформації, що надходить, відомості, що можуть свідчити про кримінальні правопорушення або використовуватися для попередження, виявлення, припинення і розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро; за зверненням Національного бюро проводити у межах своєї компетенції перевірки та інші дії щодо контролю за дотриманням законодавства України фізичними та юридичними особами [2]. Окремі питання взаємодії детективів Національного бюро із НАЗК врегульовано меморандумом про співпрацю та обмін інформацією [3], а також порядком доступу Національного бюро до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [4].

У разі виявлення ознак іншого корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення НАЗК затверджує обґрунтований висновок та надсилає його іншим спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції [1]. Такий висновок, у випадку наявності у ньому достатніх відомостей про кримінальне правопорушення, є підставою для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) та початку досудового розслідування відповідно до вимог ст. 214 КПК України. Хоча твердження НАЗК щодо обов'язкової наявності їх рішення про виявлені порушення для початку досудового розслідування свого часу викликало подив та справедливу критику правників.

Так, 8 грудня 2017 року НАЗК затвердило роз'яснення, у якому зазначалося, що початку досудового розслідування за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ст. 366-1 та 368-2 КК України, обов'язково має передувати: 1) здійснення НАЗК повної перевірки декларації відповідної особи; 2) встановлення за наслідками такої перевірки фактів порушення антикорупційного законодавства, а саме: декларування недостовірної інформації та ознак незаконного збагачення, з наявністю підстав для притягнення особи до адміністративної чи кримінальної відповідальності; 3) відображення цих фактів у відповідному рішенні НАЗК, складеному за наслідками здійснення повної перевірки декларації особи [5]. Вказане роз'яснення діяло до 27.08.2019 і визнане нечинним самим НАЗК відповідно до ст.ст. 8, 11 Закону України «Про запобігання корупції» та у зв'язку із прийняттям Конституційним судом України Рішення від 26 лютого 2019 року № 1-р/2019, яким визнано неконституційною ст. 368-2 КК України [6].

Абсолютно погоджуємося із доводами М.І. Хавронюка [7] та Національного бюро [8] щодо перевищення НАЗК своїх повноважень при затвердженні роз'яснення та відсутності підстав для його застосування у практичній діяльності правоохоронних органів України, з огляду на те, що НАЗК не є органом досудового розслідування та не має повноважень збирати докази, а його можливості одержати фактичні дані, які можуть свідчити про вчинення злочинів, є значно вужчими порівняно з відповідними органами.

Разом з тим не слід недооцінювати важливість взаємодії детективів із НАЗК на етапі виявлення кримінальних правопорушень, оскільки саме НАЗК, як орган, що здійснює перевірки декларацій, має більшу ймовірність вчасно помітити факт неподання декларації (ст. 366-3 КК України), ознаки декларування недостовірної інформації (ст. 366-2 КК України) чи незаконного збагачення (ст. 368-5 КК України). Отримані від НАЗК матеріали в сукупності з іншими доказами

враховуються під час прийняття процесуальних рішень у кримінальному провадженні.

Так, підрозділами НАЗК з 2017 по 2021 роки у зв'язку з виявленням ознак недостовірного декларування та незаконного збагачення направлено до НАБУ обґрунтовані висновки [9]:

– у 2017 році: 3 висновки, з них 2 – стали підставою для внесення відомостей до ЄРДР та початку досудового розслідування; 1 – разом з матеріалами повної перевірки декларації приєднано до розпочатого раніше кримінального провадження;

– у 2018 році: 39 висновків, з них: 26 – разом з матеріалами повної перевірки декларацій приєднано до розпочатих раніше кримінальних проваджень; за результатами розгляду 8 з них – відмовлено у внесенні відомостей до ЄРДР; 3 – стали підставою для внесення відомостей до ЄРДР та початку досудового розслідування; 2 – скеровано за підслідністю до іншого правоохоронного органу;

– у 2019 році: 96 висновків, з них: 29 – стали підставою для внесення відомостей до ЄРДР та початку досудового розслідування; щодо 26 з них – відмовлено у внесенні відомостей до ЄРДР; 23 – разом з матеріалами повної перевірки декларацій приєднано до розпочатих раніше кримінальних проваджень; 9 – скеровано за підслідністю до іншого правоохоронного органу; щодо 9 – повідомлено про проведення інформаційно-аналітичної роботи;

– у 2020 році: 36 висновків, з них: 12 – стали підставою для внесення відомостей до ЄРДР та початку досудового розслідування; 3 – разом з матеріалами перевірки декларацій приєднано до розпочатих раніше кримінальних проваджень; 1 – скеровано за підслідністю до іншого правоохоронного органу; 17 – відмовлено у внесенні відомостей до ЄРДР; у 2 випадках – матеріали повернуті до НАЗК та в 1 випадку провадження закрито у зв'язку з рішенням Конституційного Суду України від 27.10.2020 № 13-р/2020;

– у 2021 році: 40 висновків, з них: 24 – стали підставою для внесення відомостей до ЄРДР та початку досудового розслідування; 6 – відмовлено у внесенні відомостей до ЄРДР; 5 – повідомлено про проведення інформаційно-аналітичної роботи; 3 – скеровано до Офісу Генерального прокурора для внесення відомостей до ЄРДР на підставі ч. 1 ст. 482-2 КПК України; 1 – скеровано за підслідністю до іншого правоохоронного органу; 1 – разом з матеріалами повної перевірки декларацій приєднано до розпочатих раніше кримінальних проваджень.

Крім того у період з 2018 по 2022 роки, за фактами умисного неподання декларацій НАЗК направлено до НАБУ 13 обґрунтованих висновків стосовно 7 осіб, та 1 матеріал у зв'язку з виявленням фактів,

які можуть свідчити про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом [9].

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>
3. Про співпрацю та обмін інформацією : меморандум від 13.01.2017 між НАЗК та Національним антикорупційним бюро України.
4. Про затвердження Порядку доступу Національного антикорупційного бюро України до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : наказ НАЗК та Національного антикорупційного бюро України від 01.11.2019 № 134/19/130, затверджений Міністерством юстиції України 13.12.2019 за № 1246/34217.
5. Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» ... за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ст. 366-1 та ст. 368-2 Кримінального кодексу України : роз'яснення, затверджені рішенням НАЗК № 1375 від 08.12.2017. URL: https://old.archives.gov.ua/Archives/rozyasnennya_2019_korr.pdf/
6. Про скасування рішення Національного агентства від 08 грудня 2017 року № 1375 : рішення НАЗК від 27.08.2019 № 2729. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/27.08-2729.pdf>
7. Щодо Рішення НАЗК від 08.12.2017 № 1375 : висновок М. І. Хавронюка. <https://www.slideshare.net/pravotv/ss-85906096>
8. <https://nabu.gov.ua/novyny/rekomendaciyi-nazk-shchodo-umov-rozsliduvannya-zlochyniv-za-stattyamy-366-1-ta-368-2>
9. Відповідь НАЗК від 14.02.2022 № 92-02/7809-22 на запит про доступ до публічної інформації.